

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTES VERICAS TRSTENJAKAS [VERICA TRSTENJAK] SECINĀJUMI,
sniegti 2012. gada 15. maijā¹

Lieta C-40/11

**Yoshikazu Iida
pret
Stadt Ulm**

(Verwaltungsgerichtshof Baden Württemberg (Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

LES 6. pants — LESD 20. un 21. pants — Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7., 24., un 51. pants — Direktīvas 2004/38/EK 2. un 3. pants, 7. panta 2. punkts un 10. un 12. pants — Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 8. pants — Nepilngadīga kādas dalībvalsts pilsoņa, kas kopā ar savu māti ir pārcēlusies uz citu dalībvalsti — Trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, tiesības uzturēties sava bērna izcelsmes dalībvalstī — Eiropas Savienības Pamattiesību hartas piemērošanas joma — Savienības tiesību īstenošana

I – Ievads

1. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu attiecas uz jautājumu, vai un, ja tā, kādā apjomā, un ar kādiem nosacījumiem trešo valstu pilsoņiem, pamatojoties uz viņu ģimenes un personiskajām saiknēm ar nepilngadīgiem Savienības pilsoņiem, ir Savienības tiesībās paredzētās uzturēšanās tiesības. Līdz ar to lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir saistīts ar spriedumos lietās *Dereci* u.c.² un *Ruiz Zambrano*³ iztīrāto problemātiku, ciktāl Savienības pilsoņu uzturēšanās tiesības attiecas arī uz trešo valstu pilsoņiem. Turklāt pašreizējā lietā ir tāda īpatnība, ka trešās valsts pilsonis uzturēšanās tiesības nepieprasa dalībvalstī, kurā atrodas viņa meita, Savienības pilsoņa.

II – Atbilstošās tiesību normas

A – Savienības tiesības

1) Eiropas Savienības Pamattiesību harta

2. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Pamattiesību harta”) 7. pantā – “Privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība” – ir noteikts:

“Ikvienai personai ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un saziņas neaizskaramību.”

¹ — Secinājumu oriģinālvaloda – vācu; tiesvedības valoda – vācu.

² — Tiesas 2011. gada 15. novembra spriedums lietā C-256/11 *Dereci* u.c. (Krājums, I-11315. lpp.).

³ — Tiesas 2011. gada 8. marta spriedums lietā C-34/09 *Ruiz Zambrano* (Krājums, I-1177. lpp.).

3. Pamattiesību hartas 24. pantā – “Bērnu tiesības” – ir noteikts:

“1. Bērniem ir tiesības uz viņu labklājībai nepieciešamo aizsardzību un gādību. [..]

[..]

3. Katram bērnam ir tiesības regulāri uzturēt personiskas attiecības un tiešus sakarus ar abiem vecākiem, izņemot gadījumus, kad tas ir pretrunā viņa interesēm.”

4. Pamattiesību hartas 51. panta 1. punkta pirmajā teikumā ir noteikts:

“Šīs Hartas noteikumi attiecas uz Savienības iestādēm un struktūrām, ievērojot subsidiaritātes principu, un uz dalībvalstīm tikai tad, ja tās īsteno Savienības tiesību aktus.”

2) Direktīva 2004/38/EK

5. Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvas 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (turpmāk tekstā – “Direktīva 2004/38”)⁴ preambulas piektajā apsvērumā ir noteikts:

“Savienības pilsoņu tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā būtu jāpiešķir arī viņu ģimenes locekļiem neatkarīgi no to valstiskās piederības, ja šīs tiesības īsteno, ievērojot objektīvus brīvības un cieņas nosacījumus. [..]”

6. Direktīvas 2004/38 1. pantā ir noteikts šīs direktīvas priekšmets:

“Šajā direktīvā ir noteikti:

a) nosacījumi, kas reglamentē Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu īstenotās tiesības brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā;

[..].”

7. Saskaņā ar Direktīvas 2004/38 2. pantā sniegtajām definīcijām “ģimenes loceklis” tostarp ir “Savienības pilsoņa, kā arī viņa laulātā vai [..] partnera apgādībā esošie tiešie augšupējie radnieki” (2. panta 2. punkta d) apakšpunkts). “Uzņēmēja dalībvalsts” saskaņā ar šīs direktīvas 2. panta 3. punktu ir dalībvalsts, uz kuru pārceļas Savienības pilsonis, lai īstenotu savas brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības.

8. Direktīvas 2004/38 3. pantā – “Saņēmēji” – ir noteikts:

“1. Šo direktīvu piemēro visiem Savienības pilsoņiem, kas pārceļas uz dzīvi vai uzturas dalībvalstī, kurai tie nav valstiski piederīgi, un uz viņu ģimenes locekļiem atbilstīgi 2. panta 2. punkta definīcijai, kuri tos pavada vai pārceļas kopā ar tiem.

4 — OV L 158, 77. lpp.; labojumi – OV L 229, 35. lpp.; jaunākie grozījumi izdarīti ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa Regulu (ES) Nr. 492/2011 par darba ņēmēju brīvu pārvietošanos Savienībā (OV L 141, 1. lpp.).

2. Neskarot attiecīgo personu brīvas pārvietošanās un uzturēšanās tiesības, kas tām var būt katrai atsevišķi, uzņēmēja dalībvalsts saskaņā ar saviem tiesību aktiem veicina šādu personu ieceļošanu un uzturēšanos:

- a) visi pārējie ģimenes locekļi neatkarīgi no to valstiskās piederības, uz kuriem neattiecas 2. panta 2. punktā minētā definīcija un kuri ceļojuma sākuma valstī ir tā Savienības pilsoņa apgādībā vai dzīvo ar viņu vienā mājsaimniecībā, kam ir sākotnējās uzturēšanās tiesības, vai arī gadījumā, kad nopietnu veselības apsvērumu dēļ ir noteikti vajadzīga Savienības pilsoņa ģimenes locekļa personiska kopšana;

[..].”

9. Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punktā ir noteikts:

“Uzturēšanās tiesības [..] tiek attiecinātas arī uz ģimenes locekļiem, kas nav nevienas dalībvalsts pilsoņi, bet pavada Savienības pilsoni uzņēmējā dalībvalstī vai ieceļo kopā ar viņu [..].”

10. Direktīvas 2004/38 10. pantā – “Uzturēšanās atļauju izsniegšana” – ir noteikts:

“1. To Savienības pilsoņa ģimenes locekļu uzturēšanās tiesības, kuri nav nevienas dalībvalsts valstspiederīgie, apstiprina, ne vēlāk kā sešus mēnešus no pieteikuma saņemšanas dienas izsniedzot dokumentu, ko sauc par “Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju”. [..]

2. Lai izsniegtu uzturēšanās atļauju, dalībvalstis pieprasa uzrādīt šādus dokumentus:

[..]

- c) reģistrācijas apliecību vai, ja nav reģistrācijas sistēmas, citus pierādījumus par tā Savienības pilsoņa uzturēšanos uzņēmējā dalībvalstī, kuru viņi pavada vai ar kuru kopā viņi ieceļo;

[..].”

11. Direktīvas 2004/38 12. pantā par “Ģimenes locekļu uzturēšanās tiesību saglabāšanu Savienības pilsoņa nāves vai izceļošanas gadījumā” ir noteikts:

“[..]

3. Savienības pilsonim izceļojot no uzņēmējas dalībvalsts vai nomirstot, viņa/viņas bērni vai tas vecāks, kurš faktiski uzrauga bērnus, neatkarīgi no valstiskās piederības, ja bērni uzturas uzņēmējā dalībvalstī un ir reģistrēti izglītības iestādē, lai tajā mācītos, nezaudē uzturēšanās tiesības, līdz bērni ir pabeiguši mācības.”

B – Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija

12. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk tekstā – “ECPAK”) 8. pants ir veltīts tiesībām uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, un tajā ir noteikts:

“1. Ikvienam ir tiesības uz savas privātās un ģimenes dzīves, dzīvokļa un sarakstes neaizskaramību.

2. Publiskās institūcijas nedrīkst traucēt nevienam baudīt šīs tiesības, izņemot gadījumus, kas ir paredzēti likumā un ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā, lai aizsargātu valsts vai sabiedrisko drošību vai valsts ekonomiskās labklājības intereses, lai nepieļautu nekārtības vai noziegumus, lai aizsargātu veselību vai tikumību vai lai aizstāvētu citu tiesības un brīvības.”

C – Valsts tiesības

1) Likums par ārvalstnieku uzturēšanos, nodarbinātību un integrāciju Vācijas Federatīvās Republikas teritorijā

13. Vācijas Likuma par ārvalstnieku uzturēšanos, nodarbinātību un integrāciju Vācijas Federatīvās Republikas teritorijā (*Gesetze über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet*, turpmāk tekstā – “Uzturēšanās likums”)⁵ 7. pantā ir noteikts:

“1. Uzturēšanās atļauja ir atļauja uzturēties uz noteiktu laiku. Tā tiek piešķirta nākamajos punktos minētajiem uzturēšanās mērķiem. Attiecīgi pamatotos gadījumos uzturēšanās atļauja var tikt piešķirta arī kādam no šajā likumā neparedzētiem uzturēšanās mērķiem.

[..]”

14. Uzturēšanās likuma 18. panta 2. punktā ir noteikts:

“Ārvalstniekam var tikt piešķirta uzturēšanās atļauja, lai strādātu algotu darbu [..].”

2) Likums par Savienības pilsoņu vispārējo pārvietošanās brīvību

15. Saskaņā ar Vācijas Likuma par Savienības pilsoņu vispārējo pārvietošanās brīvību (*Gesetz über die allgemeine Freizügigkeit von Unionsbürgern*, turpmāk tekstā – “Pārvietošanās brīvības likums/ES”)⁶ 2. pantu brīvi pārvietoties tiesīgajiem Savienības pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem tiesības iecerēt un uzturēties saskaņā ar šo likumu principā ir tikai tad, “ja viņi pavadā Eiropas Savienības pilsoni vai pārceļas kopā ar viņu” (Pārvietošanās brīvības likuma/ES 3. panta 1. punkts), vai tad, ja pēc piecu gadu likumīgas uzturēšanās rodas pastāvīgās uzturēšanās tiesības (Pārvietošanās brīvības likuma/ES 4.a pants)

16. Pārvietošanās brīvības likuma/ES 5. pantā ar virsrakstu “Dokumenti, kas apliecina uzturēšanās tiesības, kuras izriet no Kopienu tiesībām, uzturēšanās atļaujas” ir noteikts:

“[..]

2. Brīvi pārvietoties tiesīgajiem ģimenes locekļiem, kuri nav Savienības pilsoņi, iestāde pēc savas iniciatīvas sešu mēnešu laikā pēc tam, kad viņi ir snieguši nepieciešamās ziņas, izsniedz Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju, kura ir derīga piecus gadus. [..]”

III – Pamatlietas faktiskie apstākļi

17. Prasītājs pamatlietā ir Japānas pilsonis. Kopš 1998. gada viņš ir precējies ar Vācijas pilsoni. Viņu kopīgā meita piedzima ASV 2004. gadā, un viņai ir ne tikai ASV pilsonība, bet arī Japānas un Vācijas pilsonība.

18. 2005. gada decembra beigās ģimene pārcēlās no ASV uz Ulmu (Vācija). 2006. gada 9. janvārī prasītājs kā ārvalstnieks, kas ir Vācijas pilsones laulātais, saņēma uzturēšanās atļauju Vācijā.

5 — Uzturēšanās likums 2008. gada 25. februāra redakcijā (*BGBI. I*, 162. lpp.), kurā grozījumi izdarīti ar 2011. gada 22. decembra likuma 2. panta 25. punktu (*BGBI. I*, 3044. lpp.).

6 — 2004. gada 30. jūlija Pārvietošanās brīvības likums/ES (*BGBI. I*, 1950., 1986. lpp.), redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2011. gada 20. decembra likuma 14. pantu (*BGBI. I*, 2854. lpp.).

19. Kopš 2006. gada februāra prasītājs strādā Ulmā saskaņā ar darba līgumu uz noteiktu laiku, un viņa mēneša bruto ienākumi ir EUR 4850 par pilna laika darbu.

20. Pēc tam, kad prasītāja laulātā 2007. gada vasarā sāka strādāt Vīnē, viņa, sākot ar 2008. gada martu, savu galveno dzīvesvietu pārcēla uz turieni, un viņai pievienojās arī kopīgā meita. Prasītājs palika Ulmā. Abiem vecākiem ir aizgādības tiesības pār meitu, kura skolojas Vīnē. Prasītājs regulāri reizi mēnesī uz visu nedēļas nogali apciemo savu meitu un sniedz viņai ikmēneša uzturlīdzekļus EUR 300 apmērā. Turklāt meita savu brīvlaiku galvenokārt pavada ar prasītāju.

21. 2008. gada jūnijā prasītāja sieva Vācijas Ārvalstnieku dienestam darīja zināmu, ka viņa kopš 2008. gada 1. janvāra dzīvo šķirti no prasītāja. Līdz ar to nebija iespējams pagarināt prasītāja uzturēšanās atļauju, kas saskaņā ar Vācijas Uzturēšanās likumu viņam sākotnēji tika piešķirta kā Vācijas pilsones laulātajam.

22. Tomēr prasītājs pašreiz likumīgi uzturas Vācijā, jo viņam saskaņā ar Uzturēšanās likuma 18. pantu uzturēšanās atļauja ir piešķirta, pamatojoties uz nodarbinātību.

23. Taču prasītājs uzskata, ka, pamatojoties uz aizgādības tiesību īstenošanu attiecībā uz savu Austrijā dzīvojošo meitu, viņam esot arī no Savienības tiesībām izrietošas tiesības uzturēties Vācijā. No šīm tiesībām izrietot tiesības saņemt “Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju” Direktīvas 2004/38 10. panta izpratnē.

24. 2008. gada 30. maijā prasītājs katrā ziņā nesekmīgi pieteicās šādas uzturēšanās atļaujas saņemšanai. Šis pieteikums pašlaik iesniedzējtiesā tiek izskatīts apelācijas sūdzības ietvaros.

IV – Prejudiciālie jautājumi

25. Šādos apstākļos iesniedzējtiesa ir uzdevusi Tiesai šādus jautājumus:

A. Par Direktīvas 2004/38 2., 3. un 7. pantu:

- 1) Vai, paplašināti interpretējot Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punkta d) apakšpunktu un it īpaši atbilstoši Pamattiesību hartas 7. un 24. pantam un ECPAK 8. pantam, “ģimenes loceklis” var nozīmēt arī vienu no vecākiem, kurš ir trešās valsts pilsonis un kuram ir aizgādības tiesības pār brīvi pārvietoties tiesīgu bērnu – Savienības pilsoni, kurš nav viņa apgādībā?
- 2) Ja tas tā ir, vai Direktīva 2004/38, paplašināti interpretējot tās 3. panta 1. punktu un it īpaši atbilstoši Pamattiesību hartas 7. un 24. pantam un ECPAK 8. pantam, ir piemērojama šim vecākam arī tad, ja viņš nepavada vai nepārceļas kopā ar savu bērnu – Savienības pilsoni, kurš no izcelsmes dalībvalsts ir pārcēlies uz dzīvi citā dalībvalstī?
- 3) Ja tas tā ir, vai, paplašināti interpretējot Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punktu un it īpaši atbilstoši Pamattiesību hartas 7. un 24. pantam un ECPAK 8. pantam, šim vecākam ir tiesības uzturēties bērna – Savienības pilsoņa – izcelsmes dalībvalstī vairāk par trim mēnešiem un katrā ziņā vismaz tik ilgi, kamēr pastāv aizgādības tiesības un tās tiek faktiski īstenotas?

B. Par LES 6. panta 1. punktu apvienojumā ar Pamattiesību hartu:

1) jautājums

- a) Vai Pamattiesību harta saskaņā ar tās 51. panta 1. punkta pirmajā teikumā ietverto otro alternatīvu ir piemērojama arī tad, ja strīdus priekšmets ir atkarīgs no valsts likuma (vai likuma daļas), ar ko arī – bet ne tikai – ir tikušas transponētas direktīvas?

- b) Ja tas tā nav, vai Pamattiesību harta saskaņā ar tās 51. panta 1. punkta pirmajā teikumā ietverto otro alternatīvu ir piemērojama tāpēc vien, ka prasītājam, iespējams, ir Savienības tiesībās noteiktas uzturēšanās tiesības un viņš tādējādi saskaņā ar Pārvietošanās brīvības likuma/ES 5. panta 2. punkta pirmo teikumu varētu lūgt Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju, kuras juridiskais pamats ir paredzēts Direktīvas 2004/38 10. panta 1. punkta pirmajā teikumā?
- c) Ja tas tā nav, vai Pamattiesību harta saskaņā ar tās 51. panta 1. punkta pirmajā teikumā ietverto otro alternatīvu, attīstot spriedumā lietā *ERT* (Tiesas 1991. gada 18. jūnija spriedums lietā C-260/89, *Recueil*, I-2925. lpp., 41.–45. punkts) ietverto judikatūru, ir piemērojama, ja dalībvalsts ierobežo tādas nepilngadīgas Savienības pilsoņes tēva, kurš ir trešās valsts pilsonis un kuram arī ir aizgādības tiesības pār bērnu, uzturēšanās tiesības, kura kopā ar savu māti pārsvarā uzturas citā Eiropas Savienības dalībvalstī mātes profesionālās darbības dēļ?

2) jautājums

- a) Ja Pamattiesību harta ir piemērojama, vai no tās 24. panta 3. punkta var tieši atvasināt Savienības tiesībās noteiktas uzturēšanās tiesības tēvam, kurš ir trešās valsts pilsonis, katrā ziņā vismaz tik ilgi, kamēr viņam ir aizgādības tiesības pār savu bērnu – Savienības pilsoni – un viņš tās faktiski īsteno, kaut arī bērns pārsvarā uzturas citā Eiropas Savienības dalībvalstī?
- b) Ja tas tā nav, vai, lai nepadarītu it īpaši bērna – Savienības pilsoņa – tiesības uz brīvu pārvietošanos par neefektīvām, no bērna – Savienības pilsoņa – tiesībām uz brīvu pārvietošanos atbilstoši Pamattiesību hartas 45. panta 1. punktam, attiecīgajā gadījumā – apvienojumā ar tās 24. panta 3. punktu, izriet Savienības tiesībās noteiktas uzturēšanās tiesības tēvam, kurš ir trešās valsts pilsonis, katrā ziņā vismaz tik ilgi, kamēr viņam ir aizgādības tiesības pār savu bērnu – Savienības pilsoni un viņš tās faktiski īsteno?

C. Par LES 6. panta 3. punktu apvienojumā ar vispārīgajiem Savienības tiesību principiem:

- 1) Vai Tiesas judikatūrā kopš Štutgartes lietas *Stauder* (29/69, 7. punkts) līdz pat, piemēram, lietai *Mangold* (C-144/04, Krājums, I-9981. lpp., 75. punkts) attīstītās “nerakstītās” Eiropas Savienības pamattiesības var tikt piemērotas pilnā apjomā, arī ja konkrētajā gadījumā Pamattiesību harta nav piemērojama, citiem vārdiem, vai atbilstoši LES 6. panta 3. punktam turpmāk kā vispārīgi Savienības tiesību principi spēkā esošās pamattiesības ir spēkā patstāvīgi un neatkarīgi no jaunajām Pamattiesību hartā noteiktajām pamattiesībām saskaņā ar LES 6. panta 1. punktu?
- 2) Ja tas tā ir, vai, lai efektīvi īstenotu aizgādības tiesības, no vispārīgajiem Savienības tiesību principiem, it īpaši, ņemot vērā tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību saskaņā ar ECPAK 8. pantu, var atvasināt Savienības tiesībās noteiktas uzturēšanās tiesības tādas nepilngadīgas Savienības pilsoņes tēvam, kurš ir trešās valsts pilsonis, kura kopā ar savu māti tās profesionālās darbības dēļ pārsvarā uzturas citā Eiropas Savienības dalībvalstī?

D. Par LESD 21. panta 1. punktu apvienojumā ar ECPAK 8. pantu:

Ja saskaņā ar LES 6. panta 1. vai 3. punktu prasītājam nav Savienības tiesībās noteiktas uzturēšanās tiesības, vai, attīstot Tiesas 2004. gada 19. oktobra spriedumā lietā *Zhu un Chen* (C-200/02, Krājums, I-9925. lpp. 45.–47. punkts) ietverto judikatūru attiecībā uz efektīvu aprūpes tiesību īstenošanu, no nepilngadīgas Savienības pilsoņes, kura kopā ar savu māti tās profesionālās darbības dēļ pārsvarā uzturas citā Eiropas Savienības dalībvalstī, tiesībām uz brīvu pārvietošanos saskaņā ar LESD 21. panta 1. punktu, attiecīgā gadījumā – ievērojot ECPAK 8. pantu, var atvasināt Savienības tiesībās noteiktas uzturēšanās tiesības viņas tēvam, kurš ir trešās valsts pilsonis, bērna – Savienības pilsoņa – izcelsmes dalībvalstī?

E. Par Direktīvas 2004/38 10. pantu:

Ja uz jautājumu par Savienības tiesībās noteiktajām uzturēšanās tiesībām tiek atbildēts apstiprinoši, vai vecākam, kurš ir trešās valsts pilsonis un kurš atrodas tādā situācijā kā prasītājs, ir tiesības uz “Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļaujas” izsniegšanu?

26. Iesniedzējtiesa katrā ziņā piemetina: “Visi prejudiciālie jautājumi, protams, var tikt apkopoti arī vienā vienīgā jautājumā:

Vai no Eiropas Savienības tiesībām vecākam, kurš ir trešās valsts pilsonis un kuram ir aizgādības tiesības, nolūkā saglabāt regulāras personiskas attiecības un tiešu kontaktu ar bērnu, izriet tādas tiesības palikt uz dzīvi sava bērna – Savienības pilsoņa – izcelsmes dalībvalstī, kas ir dokumentējamas ar “Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju”, ja bērns, istenojot savas tiesības uz brīvu pārvietošanos, no turienes pārceļas uz dzīvi citā dalībvalstī?”⁷

V – Prejudiciālo jautājumu izvērtējums

A – Pārbaudes secība

27. Turpmākā izklāsta pamatā būs iepriekšējā 26. punktā minētais rezumējošais jautājums, kurā vajadzības gadījumā tiks ņemti vērā 25. punktā minētie tiesiskie aspekti.

28. Tātad, pirmkārt, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai prasītājam pamatlietas apstākļos ir no Savienības tiesībām izrietošas uzturēšanās tiesības sava Vācijas bērna izcelsmes dalībvalstī. Otrkārt, tā jautā, vai prasītājam uz šo tiesību pamata ir Savienības tiesību aktos paredzētās tiesības saņemt “Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju”.

B – Par trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, tiesībām uzturēties tāda nepilngadīga Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī, kurš ir pārcēlies uz citu dalībvalsti

29. Prasītāja Savienības uzturēšanās tiesības Vācijā varētu atvasināt no Direktīvas 2004/38 vai no primārajām tiesībām.

30. Turpinājumā vispirms ir jāpārbauda, vai šādas uzturēšanās tiesības varētu tikt pamatotas ar Direktīvu 2004/38.

1) Direktīva 2004/38

31. Pārbaudot, vai ar Direktīvu 2004/38 varētu pamatot uzturēšanās tiesības, vispirms jāizvērtē tās normu formulējums, to sistēma, kā arī jēga un mērķis. Pēc tam ir jāpārbauda, vai šādas Direktīvas 2004/38 gramatiskas, sistēmiskas un teleoloģiskas interpretācijas iznākums ir savietojams ar pamattiesībām.

a) Gramatiska Direktīvas 2004/38 interpretācija

32. Prasītāja tiesības uzturēties Vācijā varētu izrietēt no Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punkta vai 12. panta 3. punkta. Turklāt būtu jāņem vērā arī tās preambulas piektais apsvērums.

⁷ — Skat. lēmuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu 16. lpp.

i) Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punkts apvienojumā ar 2. panta 2. punkta d) apakšpunktu

33. Ja Savienības pilsonis dodas uz citu dalībvalsti, kuras pilsonības viņam nav, Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punkts apvienojumā ar tās 2. panta 2. punkta d) apakšpunktu sniedz Savienības pilsoņa vecākiem tiesības tajā uzturēties ilgāk nekā trīs mēnešus, ja viņi ir Savienības pilsoņa apgādībā. Taču šīs uzturēšanās tiesības ir spēkā ar nosacījumu, ka attiecīgie Savienības pilsoņa ģimenes locekļi tik tiešām viņu pavada vai ieceļo kopā ar viņu uzņēmējā dalībvalstī.

34. Iepriekš minētie nosacījumi pamatlietā nav izpildīti. Pirmkārt, tēvs — trešās valsts pilsonis — uzturēšanās atļauju pieprasa nevis uzņēmējā dalībvalstī, uz kuru ir pārcēlusies viņa meita, proti, Austrijā, bet gan savas meitas izcelsmes dalībvalstī, proti, Vācijā. Otrkārt, no Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punkta formulējuma vien izriet, ka šī norma nav piemērojama, jo tēvs japānis savu meitu nepavadija uz uzņēmēju dalībvalsti, kā arī neieceļoja tajā kopā ar viņu. Visbeidzot, nav izpildīts arī Direktīvas 2004/38 2. panta 2. punkta d) apakšpunkta nosacījums, jo pašreizējā lietā nevis tēvs ir Savienības pilsones apgādībā, bet gan tēvs nodrošina apgādību Savienības pilsonei⁸.

ii) Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punkts

35. Ar Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punktu “vecākam, kurš faktiski uzrauga bērnus”, neatkarīgi no viņa valstiskās piederības, tiek piešķirtas uzturēšanās tiesības, līdz bērns ir pabeidzis mācības. Taču no šīs normas nepārprotamā formulējuma izriet, ka tā attiecas tikai uz Savienības pilsoņa pārcelšanos *no savas uzņēmējas dalībvalsts*, nevis uz pašreiz izskatāmo gadījumu, kad Savienības pilsonis pārceļas *no savas izcelsmes dalībvalsts*. Arī šī norma nevar pamatot tēva japāņa, kura meita vāciete ir pārcēlusies uz Austriju, uzturēšanās tiesības Vācijā.

iii) Direktīvas 2004/38 preambulas piektais apsvērums

36. Direktīvas 2004/38 preambulas piektais apsvērums no pirmā skatiena ir plaši formulēts un, aplūkojot to izolēti, šķiet, ka tas trešo valstu pilsoņiem piešķir uzturēšanās tiesības “dalībvalstu teritorijā” visā Savienībā.

37. Taču šis izteikums kā preambulas apsvērums var tikt ņemts vērā tikai kā Direktīvas 2004/38 interpretācijas princips. Ar to nevar izvairīties no direktīvā atzīto uzturēšanās tiesību visaptverošā uzskaitījuma un konkrētajiem nosacījumiem un aizstāt tos ar ģimenes locekļu beznosacījuma tiesībām uzturēties visā Savienībā⁹. Citādi Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punktam un 12. panta 3. punktam vairs nebūtu savas piemērošanas jomas.

38. Lidz ar to no direktīvas preambulas piektā apsvēruma arī nevar atvasināt trešās valsts pilsoņa tiesības uzturēties sava bērna izcelsmes dalībvalstī.

8 — Tāpat par līdzīgu normu Direktīvas 90/364/EEK 1. panta 2. punkta b) apakšpunktā skat. 2004. gada 19. oktobra spriedumu lietā C-200/02 *Zhu un Chen* (Krājums, I-9925. lpp., 44. punkts).

9 — Šajā ziņā skat. Riesenhuber, K., “Die Auslegung”. No Riesenhuber, K., *Europäische Methodenlehre*, 2. izdevums, Walter de Gruyter, Berlīne/Ņujorka, 2010, § 11, 37. punkts: “Tiesības vienmēr ir jānosaka pēc tiesību akta normatīvās daļas”.

iv) Starpsecinājums

39. Līdz ar to prasītāja tiesības uzturēties Vācijā neizriet no Direktīvas 2004/38 gramatiskas interpretācijas. Saskaņā ar pastāvīgo Tiesas judikatūru, interpretējot Savienības tiesību normu, ir jāņem vērā ne tikai tās formulējums, bet arī tās konteksts un tā tiesiskā regulējuma mērķi, kurā tā iekļaujas¹⁰.

40. Tā kā no Direktīvas 2004/38 formulējuma nevar secināt trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesības nepilngadīgā Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī, jāpārbauda, vai attiecīgo direktīvu, ņemot vērā tās sistēmu un mērķus, iespējams “interpretēt plašāk”¹¹ par tās formulējumu.

b) Direktīvas 2004/38 sistēmiska interpretācija

41. Jautājumā, vai sistēmiski apsvērumi liecina par to, ka ar Direktīvu 2004/38, neraugoties uz tās formulējumu, varētu pamatot trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesības sava bērna izcelsmes dalībvalstī, lai gan bērns ir pārcēlies uz citu dalībvalsti, Komisija atbilstīgi norāda¹², ka Direktīvas 2004/38 sistēma neatstāj nekādu rīcības brīvību paplašināt uzturēšanās tiesības attiecībā uz gadījumiem, kad Savienības pilsoņa ģimenes locekļi, kas ir trešās valsts pilsoņi, vēlas uzturēties Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī pēc tam, kad šis pilsonis pats ir pārcēlies uz citu dalībvalsti.

42. Uzturēšanās tiesības, kas Direktīvā 2004/38 piešķirtas ģimenes locekļiem – trešo valstu pilsoņiem, Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punktā ir piesaistītas apstāklim, ka ģimenes loceklis pavada Savienības pilsoni uzņēmējā dalībvalstī vai ieceļo kopā ar viņu.

43. Tiesa gan ir uzsvērusi, ka vārdi “[Savienības pilsoņa] ģimenes locekļi [..], kuri to pavada” Direktīvas 2004/38 lietderīgas iedarbības interesēs nav interpretējami sašaurināti un nav nozīmes tam, vai attiecīgās personas uzņēmējā dalībvalstī ir ieceļojušas vienlaicīgi¹³.

44. Taču Direktīvas 2004/38, kā ir skaidri noteikts tās 3. panta 1. punktā, reglamentējošās koncepcijas pamatā principā ir situācijas, kurās runa ir par Savienības pilsoņa un viņa ģimenes locekļu tiesībām uzturēties citās dalībvalstīs, kurās Savienības pilsonim nav pilsonības¹⁴.

45. Līdz ar to trešo valstu pilsoņu ģimenes locekļu uzturēšanās tiesības *Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī* principā nav Direktīvas 2004/38 priekšmets, it īpaši tādā gadījumā, ja Savienības pilsonis, nevis viņa ģimenes loceklis, pārceļas no savas izcelsmes dalībvalsts uz uzņēmēju dalībvalsti.

10 — Skat. arī Tiesas 2000. gada 18. maija spriedumu lietā C-301/98 *KVS International* (*Recueil*, I-3583. lpp., 21. punkts), 2006. gada 23. novembra spriedumu lietā C-300/05 *ZVK* (Krājums, I-11169. lpp., 15. punkts) un 2009. gada 29. janvāra spriedumu lietā C-19/08 *Petrosian* u.c. (Krājums, I-495. lpp., 34. punkts). Par Savienības tiesību interpretācijas metodes īpatnībām skat. Wendehorst, C., “Methodenlehre und Privatrecht in Europa”. No Jabloner, C. u.c., *Vom praktischen Wert der Methode, Festschrift für Heinz Mayer zum 65. Geburtstag*, Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, Vīne, 2011, 827. un nākamās lpp.; par specifiskiem daudzvalodības riskiem Savienības tiesībās skat. Müller, F. un Christensen, R., *Juristische Methodik, Band II, Europarecht*, 2. izdevums, Duncker & Humblot, Berlīne, 2007, 324.–344. punkts.

11 — Skat. lēmuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu 16. lpp.

12 — Skat. Komisijas rakstveida apsvērumu 45. punktu. Šajā lietā nav vajadzīgs sīkāks iztīrījums par iespējamo Direktīvas 2004/38 piemērojamību pēc vēlākas Savienības pilsoņa atgriešanās savā izcelsmes dalībvalstī, jo par to neliecina nekādi lietas faktiskie apstākļi. Par šāda veida problemātiku skat. Tiesas 2007. gada 11. decembra spriedumu lietā C-291/05 *Eind* (Krājums, I-10719. lpp.).

13 — Tiesas 2008. gada 25. jūlija spriedums lietā C-127/08 *Metock* u.c. (Krājums, I-6241. lpp., 93. punkts) un Tiesas 2008. gada 19. decembra rīkojums lietā C-551/07 *Sahin* (Krājums, I-10453. lpp., 28. punkts).

14 — Par “tiesību subjekta” jēdzienu Direktīvas 2004/38 izpratnē skat. ģenerālvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā C-434/09 *McCarthy* (2011. gada 5. maija spriedums, Krājums, I-3375. lpp.).

46. Savienības likumdevējs iespējamo Savienības pilsoņa izceļošanu Direktīvā 2004/38 nav ignorējis, bet gan īpaši to reglamentējis tās 12. pantā. Taču Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punktā ģimenes locekļiem – trešo valstu pilsoņiem – uzturēšanās tiesības tiek piešķirtas tikai uzņēmējā dalībvalstī, nevis Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī. Šī norma ir piemērojama tieši tad, kad Savienības pilsonis, kam ir aizgādības tiesības un kurš sākotnēji ar savu laulāto – trešās valsts pilsoni – un kopīgajiem bērniem ir pārcēlies uz uzņēmēju dalībvalsti, pēc tam no šīs uzņēmējas dalībvalsts izceļo, bet otrs vecāks – trešās valsts pilsonis – vēlas ar bērniem palikt tajā pašā valstī līdz bērnu mācību pabeigšanai. Turpretī izceļošanas no izcelsmes dalībvalsts gadījums un jautājums par trešās valsts pilsoņa uzturēšanās tiesību saglabāšanos minētajā dalībvalstī Direktīvas 2004/38 12. pantā nav regulēts, un nav acīmredzams, kādēļ Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punkta vērtējums, pārsniedzot minētās direktīvas normatīvo mērķi, būtu pēc analogijas attiecināms uz izcelsmes dalībvalsti. Pat piemērojot Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punktu pēc analogijas, izskatāmajā lietā nevarētu secināt tēva uzturēšanās tiesības, jo tēvs – trešās valsts pilsonis – un viņa bērns vairs nedzīvo vienā un tajā pašā dalībvalstī, kas acīmredzami ir Direktīvas 2004/38 12. panta 3. punkta pamatā.

47. Direktīvas 2004/38 7. panta 2. punkta un 12. panta 3. punkta regulējuma sistēmai visbeidzot kopīgs ir tas, ka trešās valsts pilsoņa uzturēšanās tiesības ir tiktāl atkarīgas no Savienības pilsoņa, ka viņam vispirms Savienības pilsonis ir jāpavada uz uzņēmēju dalībvalsti, kas nav Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalsts. Pamatlietā šāda apstākļa nav, jo Savienības pilsonis ir pārcēlusies uz Austriju viena pati ar savu māti.

48. Tādējādi, ņemot vērā Direktīvas 2004/38 sistēmu, ar to nevar pamatot trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesības tāda nepilngadīga Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī, kurš ir pārcēlies uz citu dalībvalsti.

49. Turklāt rodas jautājums, vai ar Direktīvu 2004/38, ārpus tās normatīvās sistēmas, teleoloģisku apsvērumu dēļ varētu pamatot trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesības tāda nepilngadīga Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī, kurš ir pārcēlies uz citu dalībvalsti.

c) Par Direktīvas 2004/38 teleoloģisku interpretāciju

50. Kā izklāstīts iepriekš, Direktīvas 2004/38 mērķis ir reglamentēt situācijas, kurās runa ir par Savienības pilsoņa un viņa ģimenes locekļu tiesībām uzturēties citās dalībvalstīs, kurās Savienības pilsonim nav pilsonības. Tāpēc atbilstoši tās jēgai un mērķim minētā direktīva nevar attiekties uz tādām situācijām kā pamatlietā, kurā runa ir tikai par izceļojušā Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalsti un ģimenes locekļa iespējamajām uzturēšanās tiesībām tajā.

51. Taču iesniedzējtiesa papildus ir uzdevusi jautājumu, vai, ņemot vērā Pamattiesību hartas 7. un 24. pantu, būtu iedomājama Direktīvas 2004/38 “paplašināta interpretācija”¹⁵, saskaņā ar kuru ir jāņem vērā ģimenes dzīve un bērnu tiesības uz gādību un regulārām personiskām attiecībām ar saviem vecākiem.

d) Par pamattiesībām atbilstošu Direktīvas 2004/38 interpretāciju

52. Direktīvas 2004/38 normu tiesiskā tālākveidošana varētu būt nepieciešama, interpretējot to atbilstoši pamattiesībām.

15 — Iesniedzējtiesa gan izvērtē šādu “paplašinātu interpretāciju”, bet uzskata to drīzāk par “nereālu” (skat. lēmuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu 16. lpp.).

53. Saskaņā ar LES 6. pantu Pamattiesību harta ir primāro tiesību sastāvdaļa. Līdz ar to sekundārās Savienības tiesības, kā, piemēram, minētā direktīva, ir jāinterpretē cik vien iespējams atbilstoši primārajām tiesībām un pamattiesībām. Ja tiesību aktam ir iespējamās vairākas interpretācijas, jāizvēlas tā, kura nav pretrunā Savienības tiesību sistēmā aizsargātajām pamattiesībām¹⁶.

54. Pamattiesību harta saskaņā ar tās 51. pantu ir jāņem vērā, īstenojot Direktīvu 2004/38. Taču ārpus tiesību akta piemērošanas jomas nevar rasties jautājums par tā interpretāciju un piemērošanu atbilstoši pamattiesībām. Tā kā iepriekš ir konstatēts, ka Direktīva 2004/38 nemaz neattiecas uz pašreiz izskatāmajām trešās valsts pilsoņa uzturēšanās tiesībām Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī, jautājums par direktīvas normu vērtējumu Pamattiesību hartas kontekstā ir lieks¹⁷.

55. Tas pats attiecas uz ECPAK normām¹⁸, kuras, tāpat kā Pamattiesību harta, var būt atbilstošas tikai saistībā ar Direktīvas 2004/38 piemērošanas jomu. Tā kā izskatāmā direktīva reglamentē tikai uzturēšanās tiesības dalībvalstīs, kurās Savienības pilsonim nav pilsonības, arī šis aspekts dziļāk vairs nav jāpēta.

56. Šajā saistībā tomēr rodas jautājums, vai pamattiesības ir tieši piemērojamas citu iemeslu dēļ un vai prasītājam var tikt atzītas uzturēšanās tiesības savas meitas izcelsmes dalībvalstī, nepiemērojot Direktīvu 2004/38. Tas tiks vērtēts šo secinājumu 75. un nākamajos punktos.

57. Katrā ziņā nav nepieciešama uz pamattiesībām balstīta Direktīvas 2004/38 tiesību tālākveidošana nolūkā pamatot trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesības tāda nepilngadīga Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī, kurš ir pārcēlies uz citu dalībvalsti.

e) Starpsecinājums

58. Starpsecinājumā ir jāatzīst, ka ar Direktīvu 2004/38 nevar pamatot trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesības tāda nepilngadīga Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī, kurš ir pārcēlies uz citu dalībvalsti.

59. Tā kā sekundārās tiesības nepiešķir prasītājam vēlamās Savienības uzturēšanās tiesības, turpinājumā ir jāvērtē primārās tiesības.

2) Primārās tiesības

60. Tiesības uzturēties savas meitas, kura pārcēlusies uz Austriju, izcelsmes dalībvalstī, ņemot vērā LES 6. panta 1. un 3. punktā garantētās pamattiesības, prasītājam varētu tikt piešķirtas saskaņā ar LESD 20. un 21. pantu.

16 — Skat., piemēram, Tiesas 2007. gada 26. jūnija spriedumu lietā C-305/05 *Ordre des barreaux francophones et germanophone* u.c. (Krājums, I-5305. lpp., 28. punkts un tajā minētā judikatūra) un 2009. gada 19. novembra spriedumu apvienotajās lietās C-402/07 un C-432/07 *Sturgeon* u.c. (Krājums, I-10923. lpp., 48. punkts); par pamattiesību pārākumu un pamattiesībām atbilstošu interpretāciju skat. Jarass, H. D., *EU-Grundrechte*, C. H. Beck, Minhene, 2005, § 3, 7. punkts.

17 — Ģenerālvokāte J. Kokote savu secinājumu lietā C-434/09 *McCarthy* 31. punktā norāda, ka minētā direktīva pati par sevi ir saderīga ar primārajām tiesībām, par ko turklāt it īpaši attiecībā uz pamattiesībām ir norādīts minētās direktīvas preambulas 31. apsvērumā.

18 — Par ECPAK un Pamattiesību hartas savstarpējām attiecībām skat. manus 2011. gada 22. septembra secinājumus apvienotajās lietās C-411/10 un C-493/10 *N.S.* u.c. (2011. gada 21. decembra spriedums, Krājums, I-13905. lpp., 142.–148. punkts).

a) Trešās valsts pilsoņa, kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesību atzīšana, lai efektīvi tiktu nodrošināta no Savienības pilsonības izrietošā nepilngadīga Savienības pilsoņa tiesiskā statusa būtība

61. Tēvs, kuram ir aizgādības tiesības, kā trešās valsts pilsonis šajā lietā nevar tieši atsaukties uz LESD 20. un 21. pantā noteiktajām tiesībām brīvi pārvietoties vai dzīvot dalībvalstu teritorijā, pamatojoties uz Savienības pilsonību. Taču saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru Savienības pilsoņa Savienības pilsonības statuss atsevišķos gadījumos var nozīmēt, ka arī šāda pilsoņa ģimenes loceklim –trešās valsts pilsonim – var tikt atzītas Savienības uzturēšanās tiesības.

i) Līdzšinējā Tiesas judikatūra¹⁹

62. Tāda vecāka, kas ir trešās valsts pilsonis, no primārajām tiesībām atvasinātu Savienības uzturēšanās tiesību atzīšanai saskaņā ar pastāvīgo Tiesas judikatūru ir vajadzīgs priekšnosacījums, ka Savienības pilsoņa tiesiskā statusa faktiska īstenošana būtībā tiktu ierobežota²⁰, ja vecākam – trešās valsts pilsonim – tiktu liegtas uzturēšanās tiesības. Līdz ar to uzturēšanās tiesības – tajā pašā dalībvalstī, kurā uzturējās nepilngadīgais, – ir tikušas atzītas vecākam – trešās valsts pilsonim – tad, ja “uzturēšanās tiesību atteikuma rezultātā minētajiem bērniem [...] būtu [bijis] jāpamet Savienības teritorija”²¹ vai ja tas “padarītu bērna uzturēšanās tiesības par neefektīvām”²².

63. Nesen Tiesa spriedumā lietā *Dereci* u.c.²³, atsaukdamās uz kritēriju par “Savienības pilsonības statusa piešķirto tiesību būtību”, atkārtoti uzsvēra, ka atvasinātas trešās valsts pilsoņa uzturēšanās tiesības principā var tikt atzītas tikai izņēmuma kārtā, un šajā ziņā norādīja, ka “pats fakts, ka attiecībā uz dalībvalsts pilsoni saimnieciskās kārtības iemeslu dēļ vai arī, lai saglabātu ģimenes vienotību Savienības teritorijā, varētu šķist vēlami, lai viņa ģimenes locekļi, kuriem nav dalībvalsts pilsonības, varētu uzturēties kopā ar viņu Savienības teritorijā, nav pietiekams, lai uzskatītu, ka Savienības pilsonim būs jāpamet Savienības teritorija, ja šādas tiesības netiks piešķirtas”. Taču vienlaicīgi Tiesa atstāja neatbildētu jautājumu, “vai uzturēšanās tiesības nevar atteikt citu pamatu dēļ, tostarp ievērojot tiesības par ģimenes dzīves aizsardzību. Šis jautājums tomēr ir jāizskata saistībā ar noteikumiem par pamattiesību aizsardzību un ņemot vērā to attiecīgo piemērojamību.”

ii) Judikatūras principu piemērošana pamatlietas faktiem

64. Šajā lietā uzreiz ir grūti apgalvot, ka nepilngadīgās Savienības pilsones no Savienības pilsonības izrietošā tiesiskā statusa būtība tiktu skarta, ja viņas tēvam – trešās valsts pilsonim – Vācijā netiktu piešķirtas Savienības uzturēšanās tiesības.

65. Pret to liecina vien apstāklis, ka Savienības pilsonē tik tiešām jau ir pārcēlusies uz Austriju kopā ar savu māti, lai gan viņas tēvam Vācijā vēl nav tikušas piešķirtas Savienības uzturēšanās tiesības, un tādējādi viņa ir pilnībā izmantojusi savas tiesības brīvi pārvietoties. Tā kā Savienības pilsones Savienības pilsonības tiesiskā statusa lietderīgā iedarbība acīmredzami netiek būtībā apdraudēta, saskaņā ar judikatūras principiem no meitas Savienības pilsonības vai pārvietošanās brīvības atvasinātās Savienības uzturēšanās tiesības viņas tēvam pirmšķietami nevar tikt atzītas.

19 — Papildus iepriekš minētajiem spriedumiem lietā *Dereci* u.c. (minēts 2. zemsvītras piezīmē), lietā *Ruiz Zambrano* (minēts 3. zemsvītras piezīmē) un lietā *Zhu un Chen* (minēts 8. zemsvītras piezīmē) skat. arī Tiesas 2002. gada 11. jūlija spriedumu lietā C-60/00 *Carpenter* (*Recueil*, I-6279. lpp., 46. punkts) par pakalpojumu sniegšanas brīvību “kontekstā ar pamattiesībām uz ģimenes dzīves neaizskaramību” un 2011. gada 5. maija spriedumu lietā C-434/09 *McCarthy* (Krājumā vēl nav publicēts, 57. punkts).

20 — Tā sprieduma lietā *Ruiz Zambrano* (minēts 3. zemsvītras piezīmē) 42. punktā ir teikts, ka valsts pasākumi “[nedrīkst iedarboties tā, ka to] rezultātā Savienības pilsoņiem tiek atņemta iespēja faktiski izmantot tiesības, kas piešķirtas saskaņā ar viņu kā Savienības pilsoņu statusu”.

21 — Spriedums lietā *Ruiz Zambrano* (minēts 3. zemsvītras piezīmē, 44. punkts).

22 — Spriedums lietā *Zhu un Chen* (minēts 8. zemsvītras piezīmē, 45. punkts).

23 — Spriedums lietā *Dereci* u.c. (minēts 2. zemsvītras piezīmē, 65.–69. punkts).

66. Tomēr ir jāņem vērā, ka tēvs – trešās valsts pilsonis –, kuram ir aizgādības tiesības, iespējams, kopā ar bērna māti īsteno dzīvesvietas noteikšanas tiesības un līdz ar to var (kopīgi) nolemt par sava bērna uzturēšanās vietu. Ir iespējams, ka gadījumā, ja viņam Vācijā draudētu uzturēšanās atļaujas nepagarināšanas risks vai viņam tiktu atteiktas Savienības uzturēšanās tiesības, māte kopā ar viņu varētu izvērtēt bērna dzīvesvietas pārcelšanu atpakaļ uz Vāciju.

67. Šajā – vēl hipotētiskajā – situācijā pagaidām vēl ir grūti saskatīt konkrētu iejaukšanos meitas Savienības pilsonības tiesiskā statusa būtībā.

iii) Starpsecinājums

68. No iepriekš minētajiem apsvērumiem, pamatojoties uz līdzšinējo Tiesas judikatūru, izriet, ka tādā lietā kā pamatlīta trešās valsts pilsonim, kuram ir aizgādības tiesības, nevar tikt atzītas uzturēšanās tiesības nepilngadīga Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī.

69. Tomēr judikatūrā vēl nav detalizēti analizēts, vai pamatlītas apstākļos trešās valsts pilsoņa tiesības uzturēties Savienības pilsoņa izcelsmes dalībvalstī varētu tikt pamatotas ar primārajām tiesībām, lai efektīvi nodrošinātu pamattiesības.

b) Trešās valsts pilsoņa uzturēšanās tiesības, lai efektīvi nodrošinātu pamattiesības

70. Tiesa spriedumā lietā *Dereci* u.c. šādu iespēju ir izvērtējusi un norādījusi: “[Ja] iesniedzējtiesa, ņemot vērā [...] apstākļus, uzskata, ka prasītāju pamatlītas situācijai ir piemērojamas Savienības tiesības, tai ir jāizvērtē, vai uzturēšanās tiesību atteikums viņiem var apdraudēt Hartas 7. pantā paredzētās tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību. Turpretī, ja tā uzskata, ka minētā situācija neietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā, tai šis izvērtējums ir jāveic, ņemot vērā ECPAK 8. panta 1. punktu”²⁴.

71. Tomēr *Dereci* u.c. lietā tika izskatīts jautājums par Savienības pilsoņa un trešās valsts pilsoņa kopīgu uzturēšanos vienā un tajā pašā dalībvalstī. Taču minētie sprieduma lietā *Dereci* u.c. apsvērumi ir formulēti tik plaši, ka tie šķiet attiecināmi arī uz pašreizējās lietas faktiem, kurā runa ir par divām dažādām dalībvalstīm.

72. Turpinājumā uzmanība tiks pievērsta šai problemātikai un vispirms tiks pārbaudīts, vai Pamattiesību harta pašreizējā lietā vispār ir piemērojama. Saskaņā ar Pamattiesību hartas 51. panta 1. punktu hartas piemērošanas priekšnosacījums ir saikne ar Savienības tiesību aktu īstenošanu.

73. Līdz ar to saikne tikai ar valsts tiesību normām bez Savienības tiesību elementa nebūtu pietiekama²⁵. Pietiekama saikne ar Savienības tiesību īstenošanu katrā ziņā būtu tad, ja ar atteikumu piešķirt Savienības tiesībās paredzētu uzturēšanās atļauju notiktu nevis iejaukšanās to tiesību būtībā, kas izriet no Savienības pilsonības statusa, bet gan mazāk apgrūtināošs nepilngadīgā Savienības pilsoņa tiesību brīvi pārvietoties ierobežojums.

24 — Spriedums lietā *Dereci* u.c. (minēts 2. zemsvītras piezīmē, 72. punkts).

25 — Šķiet, ka iesniedzējtiesa to apdomā savu prejudiciālo jautājumu B.1 daļā.

74. Apgalvojums, ka Pamattiesību harta ir piemērojama pamattiesību ierobežojumu gadījumā, tiek daļēji apšaubīts doktrīnā, atsaucoties uz Pamattiesību hartas 51. panta formulējumu, kura pamatā ir frāze “īsteno Savienības tiesību aktus”²⁶. Šīs šaubas attiecas arī uz LESD 21. pantā garantētajām tiesībām brīvi pārvietoties²⁷. Tā kā Paskaidrojumos attiecībā uz Pamattiesību hartu²⁸ ir atsaucies uz Tiesas judikatūru, kurā ir atzīta pamattiesību piemērojamība pamattiesības ierobežojošiem pasākumiem²⁹, tas liecina par šajā hartā garantēto pamattiesību piemērojamību arī attiecībā uz LESD 21. pantā paredzēto tiesību brīvi pārvietoties ierobežojumiem.

i) LESD 21. pantā paredzēto tiesību brīvi pārvietoties ierobežojums kā Pamattiesību hartas piemērojamības izraisītājfaktors

75. Jautājums, vai un, ja tā, kādā mērā LESD 21. pantā paredzētās tiesības brīvi pārvietoties ir ierobežotas, galu galā ir atkarīgs no katras lietas apstākļiem, kas ir jāizvērtē iesniedzējtiesai.

76. Taču uzreiz nevar noliegt, ka nākotnē tēva iespējami nedrošā situācija Vācijā no uzturēšanās tiesību viedokļa potenciāli varētu atturēt viņa nepilngadīgo meitu kā Savienības pilsoni no turpmākas tiesību brīvi pārvietoties izmantošanas³⁰ un tāpēc radīt šo tiesību brīvi pārvietoties ierobežojumu, pat ja tā nav iejaukšanās to tiesību būtībā, kas viņai izriet no Savienības pilsoņa statusa līdzšinējās Tiesas judikatūras izpratnē³¹.

77. Šajā ziņā iesniedzējtiesai, iespējams, būtu sīkāk jākonstatē fakti. Tas tāpēc, ka no tiesību aktu satura skaidri neizriet, kā prasītāja iespējami nedrošā situācija no uzturēšanās tiesību viedokļa ietekmēs mātes un bērna turpmākos dzīves plānus.

78. Katrā ziņā ir ticams, ka Savienības pilsonē – pieņemot, ka tēva un meitas attiecības ir labvēlīgas, kā tas izriet no lietas materiāliem, – vēl jo vairāk var tikt atturēta no savu tiesību brīvi pārvietoties izmantošanas, ja iespējama Savienības tiesībās noteikto tiesību uzturēties Vācijā atteikuma gadījumā rastos risks, ka tēvam – trešās valsts pilsonim – sava dzīvesvieta būtu jāpārceļ uz vietu, kas ir tālu no viņas. Taču šajā ziņā situācija ir jāvērtē kopumā, un jāņem arī vērā, ka trešās valsts pilsonis, kā norāda Vācijas valdība³², iespējams, saskaņā ar valsts tiesībām var saglabāt savu valsts tiesībās paredzēto uzturēšanās atļauju.

79. Ja tomēr šajā lietā izrādītos, ka Savienības tiesībās paredzēto uzturēšanās tiesību atteikumam ir šāda atturoša iedarbība un līdz ar to rodas tiesību brīvi pārvietoties ierobežojums, tad būtu piemērojamas pamattiesības.

26 — Par strīdiem doktrīnā skat. Borowsky, M. No Meyer, J., *Charta der Grundrechte der Europäischen Union*, 3. izdevums, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Badene, 2011, 51. pants, 29.–31. punkts; Ehlers, D. No Ehlers, D., *Europäische Grundrechte und Grundfreiheiten*, 3. izdevums, De Gruyter, Berlin, 2009, § 14, 53. punkts, un Jarass (minēts 16. zemsvītras piezīmē), § 4, 15. punkts.

27 — Par to tiesisko raksturu skat. spriedumu lietā *Zhu un Chen* (minēts 8. zemsvītras piezīmē, 39.–41. punkts) un Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-148/02 *Garcia Avello* (*Recueil*, I-11613. lpp., 24. punkts), kā arī Seyr, S. un Rümke, H.-C., “Das grenzüberschreitende Element in der Rechtsprechung des EuGH zur Unionsbürgerschaft – zugleich eine Anmerkung zum Urteil in der Rechtssache Chen”, *EuR* 2005, 667., 672. un nākamās lpp.; Calliess, C., “Der Unionsbürger: Status, Dogmatik und Dynamik”, *EuR* 2007, 7., 23. un nākamās lpp., un, atsaucoties uz Direktīvas 2004/38 preambulas otro apsvērumu, skat. Graf Vitzthum, N., “Die Entdeckung der Heimat der Unionsbürger”, *EuR* 2011, 550. un 555. lpp. un it īpaši 29. zemsvītras piezīme.

28 — Skat. Paskaidrojumus attiecībā uz Pamattiesību hartas 51. pantu, OV 2007, C 303, 17. lpp.

29 — Skat., piemēram, Tiesas 2004. gada 25. marta spriedumu lietā C-71/02 *Karner* (*Recueil*, I-3025. lpp., 48. un nākamie punkti, kā arī tajos minētā judikatūra), 2002. gada 11. jūlija spriedumu lietā *Carpenter* (minēts 19. zemsvītras piezīmē, 40. punkts) un 1997. gada 26. jūnija spriedumu lietā C-368/95 *Familiapress* (*Recueil*, I-3689. lpp., 24. punkts).

30 — Par dziļāku izpratni par ierobežojuma jēdzienu skat., piemēram, Tiesas 2006. gada 26. oktobra spriedumu lietā 192/05 *Tas-Hagen un Tas* (Krājums, I-10451. lpp., 30. un nākamie punkti, kā arī tajos minētā judikatūra) un 2006. gada 18. jūlija spriedumu lietā C-406/04 *De Cuyper* (Krājums, I-6947. lpp., 39. punkts). Šajā ziņā skat. arī ģenerāladvokāta Ī. Bota [Y. Bot] 2012. gada 27. marta secinājumus lietā C-83/11 *Rahman* u.c.

31 — Šajā ziņā skat. Komisijas rakstveida apsvērumu 21. un 22. lpp.

32 — Šajā ziņā skat. Vācijas Federatīvās Republikas rakstveida apsvērumu 95. un nākamās punktus.

80. Šajā ziņā ir pienācīgi jāņem vērā pamattiesības, un it īpaši ir jāpārbauda, vai galu galā no tām tomēr neizriet trešās valsts pilsoņa tiesības uz Savienības tiesībās paredzēto uzturēšanās tiesību atzīšanu.

ii) Ar pamattiesībām pamatotu uzturēšanās tiesību iespējamība

81. No maniem iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka Pamattiesību hartas piemērošanas joma tās 51. panta 1. punkta pirmā teikuma izpratnē ir atvērta, ciktāl uzturēšanās tiesību atteikums ierobežo meitas tiesības brīvi pārvietoties saskaņā ar LESD 21. pantu un ciktāl tādējādi runa ir par Savienības tiesību aktu īstenošanu.

82. No pamattiesību viedokļa izskatāmajā lietā atbilstošas it īpaši ir bērna tiesības regulāri uzturēt personiskas attiecības un tiešus sakarus ar abiem vecākiem (Pamattiesību hartas 24. panta 3. punkts) un ģimenes dzīves neaizskaramība (Pamattiesību hartas 7. pants).

83. Taču tas, vai uzturēšanās tiesību atteikums šajā ziņā rada iejaušanos pamattiesībās, vēl ir apšaubāmi, un iesniedzējtiesai pašai tas ir jāizvērtē, pamatojoties uz konkrētās lietas apstākļiem³³.

84. Ja tēvam tiktu atteiktas tiesības uzturēties Vācijā, tas obligāti neietekmētu viņa iespējas regulāri uzturēt sakarus ar savu Austrijā dzīvojošo bērnu. Drīzāk Pamattiesību hartas 24. panta 3. punktam būtu jānodrošina, lai tēvs varētu uzturēt sakarus ar savu bērnu arī Austrijā pēc tam, kad bērns ir izmantojis savas tiesības brīvi pārvietoties.

85. Ja tomēr konkrētajā gadījumā izrādītos, ka ar uzturēšanās tiesību atteikumu tiktu liegta iespēja uzturēt regulāras personiskas attiecības, tas varētu nozīmēt tādu iejaušanos pamattiesībās, kuras attaisnojums būtu jāvērtē samērīguma aspektā. Šajā ziņā tostarp būtu jāņem vērā, vai bērna tēvs – trešās valsts pilsonis – arī faktiski īsteno savas aizgādības tiesības un cenšas pildīt savus vecāka pienākumus.

86. Šādā gadījumā no Pamattiesību hartas 24. panta 3. punkta apvienojumā ar tās 7. pantu varētu izsecināt uz pamattiesībām balstītas trešās valsts pilsoņa uzturēšanās tiesības sprieduma lietā *Dereci* u.c. izpratnē³⁴.

87. Papildus tam vēl ir jānorāda, ka tāds pats secinājums izriet arī no ECPAK 8. panta, kas bērna un vecāku savstarpējām attiecībām ir piemērojams arī tad, ja vecāki un bērns vairs nedzīvo pastāvīgi vienā mājsaimniecībā³⁵. Saskaņā ar Pamattiesību hartas 52. panta 3. punktu hartā ietverta tiesību, kuras atbilst ECPAK garantētajām tiesībām, nozīme un apjoms ir tāds pats kā ECPAK noteiktajām tiesībām. Tomēr Pamattiesību hartas 52. panta 3. punktā ir skaidri noteikts, ka šis noteikums neliedz Savienības tiesībās paredzēt plašāku aizsardzību³⁶.

33 — Šādā nozīmē skat. arī ģenerālvokāta Ī. Bota secinājumus lietā *Rahman* u.c. (minēts 30. zemesvītras piezīmē, 78. punkts), lai gan minētajā lietā runa ir par ģimenes locekļu uzturēšanās tiesībām vienā un tajā pašā dalībvalstī.

34 — Par primāro tiesību saistību ar pamattiesībām un cilvēktiesībām uzturēšanās tiesību kontekstā skat. arī ģenerālvokāta Ī. Bota secinājumus lietā *Rahman* u.c. (minēti 30. zemesvītras piezīmē) 74. un 79. punktu.

35 — Šajā ziņā skat. Karpenstein, U. un Mayer, F. C., *EMRK*, C.H. Beck, Minhene, 2012, 8. pants, 41.–53. punkts un tajos minētā judikatūra, kā arī Grabenwarter, C., *Europäische Menschenrechtskonvention*, 4. izdevums, C.H. Beck, Minhene, 2009, § 22, 16.–19. punkts, kā arī vispārīgi par ECPAK 8. pantā garantēto tiesību tvērumu skat. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1996. gada 28. novembra spriedumu lietā *Ahmut* pret Nīderlandi (*Receuil des arrêts et décisions*, 1996-VI, 2030. lpp., 71. punkts), 1996. gada 19. februāra spriedumu lietā *Gül* pret Šveici (*Receuil des arrêts et décisions*, 1996-I, 174. lpp., 38. punkts) un 2001. gada 21. decembra spriedumu lietā *Sen* pret Nīderlandi (*Receuil des arrêts et décisions*, 2001-I, 31. punkts).

36 — Skat. manus secinājumus apvienotajās lietās *N.S.* u.c. (minēti 18. zemesvītras piezīmē, 143. un nākamie punkti).

c) Starpsecinājums

88. Tādēļ starpsecinājumā ir jāatzīst, ka to pamattiesību kontekstā, kas ir garantētas LES 6. panta 1. un 3. punktā un it īpaši noteiktas Pamattiesību hartas 7. un 24. pantā, no LESD 20. un 21. panta var izrietēt vecāka, kurš ir trešās valsts pilsonis un kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesības sava bērna – Savienības pilsoņa – izcelsmes dalībvalstī nolūkā uzturēt regulāras personiskas attiecības un tiešus sakarus ar bērnu, ja bērns, izmantojot savas tiesības brīvi pārvietoties, ir pārcēlies no izcelsmes dalībvalsts uz citu dalībvalsti. Šādu uzturēšanās tiesību priekšnosacījums ir tāds, ka to atteikums radītu ierobežojošu iedarbību uz bērna tiesībām brīvi pārvietoties un iepriekš minēto pamattiesību kontekstā šāds atteikums būtu jāvērtē kā nesamērīga iejaukšanās pamattiesībās. Tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai.

C – Savienības tiesībās paredzētās tiesības saņemt “Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju”

89. Neatkarīgi no jautājuma, vai trešās valsts pilsonim, pamatojoties uz vērā ņemamajām pamattiesībām, galu galā ir ar primārajām tiesībām pamatotas tiesības uzturēties Vācijā, viņš saskaņā ar Savienības tiesībām nevar pieprasīt “Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju”.

90. Šādas atļaujas izsniegšanas priekšnosacījumi ir pilnībā uzskaitīti Direktīvas 2004/38 10. pantā, un tie ir specifiski pielāgoti uzturēšanās tiesībām, kas ar Direktīvu 2004/38 tiek piešķirtas trešo valstu pilsoņiem. Piemēram, it īpaši tiek prasīts uzrādīt tā Savienības pilsoņa reģistrācijas apliecību, kuru pavada vai ar kuru iecerojis trešās valsts pilsonis. Prasītājs pamatlietā šādu dokumentu nevar uzrādīt, jo viņš taču nav iecerojis Austrijā kopā ar savu meitu.

91. Arī šajā gadījumā, tāpat kā attiecībā uz materiāltiesiskajām uzturēšanās tiesībām, attiecīgās normas piemērošana nav iespējama ārpus Direktīvas 2004/38 piemērošanas jomas, tāpēc Savienības tiesībās nav paredzētas tiesības saņemt minēto uzturēšanās atļauju. Iesniedzējtiesai vajadzības gadījumā ir jāpārbauda, vai minētās uzturēšanās atļaujas izsniegšana ir paredzēta valsts tiesībās gadījumos, kad ir Savienības tiesībās paredzētās uzturēšanās tiesības, tāpat arī ārpus Direktīvas 2004/38 piemērošanas jomas.

VI – Secinājumi

92. Ņemot vērā iepriekš minēto, iesaku Tiesai uz prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīvā 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK, vecākam, kurš ir trešās valsts pilsonis un kuram ir aizgādības tiesības, nolūkā uzturēt regulāras personiskas attiecības un tiešus sakarus ar bērnu netiek piešķirtas tādas tiesības palikt uz dzīvi sava bērna – Savienības pilsoņa – izcelsmes dalībvalstī, kas ir dokumentējamas ar Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju, ja bērns, izmantojot savas tiesības brīvi pārvietoties, pārcēlas no izcelsmes dalībvalsts uz citu dalībvalsti.

To pamattiesību kontekstā, kas ir garantētas LES 6. panta 1. un 3. punktā un it īpaši noteiktas Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 7. un 24. pantā, no LESD 20. un 21. panta var izrietēt vecāka, kurš ir trešās valsts pilsonis un kuram ir aizgādības tiesības, uzturēšanās tiesības sava bērna – Savienības pilsoņa – izcelsmes dalībvalstī nolūkā uzturēt regulāras personiskas attiecības un tiešus sakarus ar bērnu, ja bērns, izmantojot savas tiesības brīvi pārvietoties, ir pārcēlies no izcelsmes dalībvalsts uz citu dalībvalsti. Šādu uzturēšanās tiesību priekšnosacījums ir tāds, ka to atteikums radītu ierobežojošu iedarbību uz bērna tiesībām brīvi pārvietoties un iepriekš minēto pamattiesību kontekstā šāds atteikums būtu jāvērtē kā nesamērīga iejaukšanās pamattiesībās. Tas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai.

Savienības tiesībās nav paredzētās tiesības saņemt Savienības pilsoņa ģimenes locekļa uzturēšanās atļauju šādu uzturēšanās tiesību dokumentēšanai.